

Ніколаєску І. О.,

докторант кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Навчально-наукового інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук

Рецензент: Гнезділова К. М.,
професор кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького,
доктор педагогічних наук, професор

ЗАЛУЧЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДО БЕНЧМАРКІНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ

Статтю присвячено сутності та особливостям використання бенчмаркінгу як маркетингового інструмента для пошуку інновацій у системі професійної освіти. На основі аналізу, узагальнення й систематизації наукових джерел висвітлено питання залучення викладачів системи післядипломної педагогічної освіти до бенчмаркінгової діяльності та впровадження бенчмаркінгових технологій в освітній процес відповідних закладів. Зазначено, що бенчмаркінгові технології є продуктивною організаційно-педагогічною умовою професійно-педагогічної самореалізації викладачів.

Ключові слова: бенчмаркінг, бенчмаркінгові технології, професійно-педагогічна самореалізація, викладач системи післядипломної освіти.

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування, глобалізації та універсалізації освітнього простору радикально змінюється іміджева траєкторія інститутів післядипломної освіти як фасилітаторів та провайдерів, які надають науково-методичні освітні послуги на принципах стратегічного менеджменту, серед яких успішно застосовуються метод бенчмаркінгу та відповідні йому бенчмаркінгові технології. Ці інноваційні інструменти не тільки забезпечують відповідність викладача високим стандартам професійно-педагогічної діяльності, але й сприяють удосконаленню його здатності прогнозувати та здійснювати різноманітні напрями діяльності, уможливають професійно-педагогічну самореалізацію як розвиток власної суб'єктної позиції викладача, подолання педагогічного застою та наповнення професійно-педагогічної діяльності інноваційним змістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена наукова проблема чи не найбільше відображена у працях Ф. Котлера, Б. Андерсена, З. Гуннара, К. Штефана та інших учених. У сучасних дослідженнях В. Маслова, Я. Євдокимова, Є. Князева, М. Михайлової презентовано практичні аспекти застосування бенчмаркінгу в умовах удосконалення діяльності освітніх установ. Більшість із вказаних авторів розглядають бенчмаркінг як метод порівняльного аналізу результатів, практики і процесів діяльності всередині установи та порівняно з іншими організаціями чи то галузями для отримання інформації для подальшого самовдосконалення.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Відзначаючи ґрунтовне теоретичне і прикладне значення наявних досліджень у сфері бенчмаркінгу, зазначаємо, що в полі наукового пошуку відсутнє цілісне представлення процесу залучення викладачів системи післядипломної освіти до бенчмаркінгової діяльності, зокрема впровадження бенчмаркінгових технологій в освітній процес, що значно впливає на результативність професійно-педагогічної самореалізації науково-педагогічних працівників.

Мета статті. Коло дослідницьких завдань у порушеній проблемі вбачаємо в теоретичному аналізі сутності бенчмаркінгової діяльності та обґрунтуванні важливості залучення викладачів системи післядипломної педагогічної освіти до використання бенчмаркінгових технологій, які сприяють ефективності здійснення професійно-педагогічної самореалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна система післядипломної педагогічної освіти забезпечує не тільки неперервне підвищення професійної компетентності та фахової майстерності вчителів, а й акумулює неперервний розвиток професійної діяльності науково-викладацького складу, який характеризується різноманітністю автономних тенденцій і можливостей щодо власної професійно-педагогічної самореалізації.

Наголошуємо, що в педагогічній теорії та практиці професійної освіти наявна значна кількість інструментів і засобів здійснення професійно-педагогічної самореалізації педагога. Наприклад, у сучасних науково-методичних матеріалах знаходимо ідеї реалізації принципів самоосвітньої організації у практиці навчання педагогічних працівників [3; 4] та цілісної педагогічної системи самоосвітньої діяльності викладача на засадах самопізнання [9]. Їх автори констатують, що перевагами таких педагогічних систем є забезпечення ефекту навчання на власному досвіді як одного із провідних та дієвих факторів самоосвіти й самопізнання, що є складовими професійно-педагогічної самореалізації.

Аналіз сучасної науково-методичної роботи та власний практичний досвід у сфері післядипломної педагогічної освіти засвідчує, що в сучасних умовах її реформування та інформатизації ефективним та інноваційним способом оптимальної професійної педагогічної самореалізації, на нашу думку, є бенчмаркінг як маркетинговий інструмент пошуку інновацій у системі професійної освіти. На основі дослідження специфіки бенчмаркінгу дійшли висновку, що педагогічна діяльність викладачів – це сприятливе підґрунтя для застосування розглядуваного способу, оскільки в умовах конкуренції закладів післядипломної педагогічної освіти зростають вимоги й до професійно-педагогічного іміджу та професійно важливих якостей викладачів, серед яких чільне місце мають критичність осмислення власного професійного досвіду та освітніх потреб, здійснення ефективної взаємодії у вирішенні професійних проблем і компетентнісних дефіцитів, гнучкість і мобільність в освітньому середовищі.

Бенчмаркінг – це процес виявлення, вивчення та адаптації кращої практики й досвіду інших організацій та їх працівників для вдосконалення діяльності власної організації та її працівників (організації зі схожими процесами у своїй галузі, у своїй країні або за кордоном) [12]. Термін "найкраща практика" відноситься до таких методів, які забезпечують отримання відомих результатів та є інноваційними щодо використання технологій і ресурсів й забезпечення визнання споживачів і експертів [11].

Бенчмаркінг як засіб інноваційного менеджменту більшою мірою застосовується в діяльності вищих навчальних закладів для аналізу й удосконалення власних ключових управлінських процесів. Застосування бенчмаркінгових інструментів дає можливість педагогічному колективу здійснювати пошукову діяльність задля виокремлення певного еталону, показників результативності, їх аналізу, а також вибору способів досягнення конкретного професійного ідеалу.

У сфері професійної освіти цей термін є новим та маловживаним, оскільки його витоки знаходимо в галузі маркетингу та менеджменту. Проте з розвитком інформаційного простору й появою об'ємного спектра надання освітніх послуг закладами післядипломної

педагогічної освіти науково-педагогічним працівникам необхідно грамотно й коректно обирати й застосовувати методи вдосконалення своєї діяльності з урахуванням нових підходів, орієнтуючись на кращі зразки та педагогічні практики.

Сучасні дослідження Д. Ільєсова [6], Л. Самбієвої [7] та інших збагатили теорію існування бенчмаркінгу ідеями щодо об'єкта бенчмаркінгу, яким визначено діяльність (або її аспекти) організації або підприємства, що досягають найкращих результатів у певному сегменті роботи. Зокрема, в освіті, на думку науковців, об'єктом бенчмаркінгу може розглядатися діяльність окремих викладачів як носіїв інноваційного досвіду. Ефективність бенчмаркінгової діяльності залежить, насамперед, від правильно дібраних інструментів, зокрема бенчмаркінгових технологій, що сприяють результативній професійно-педагогічній самореалізації викладача та дозволяють покращити професійну педагогічну діяльність.

Принагідно зазначаємо, що дефініцію "технологія" вчені трактують як процес вибору та застосування визначеної системи методів, форм і засобів, необхідних для досягнення мети освітнього процесу, та наголошують на основних вимогах до технології, зокрема педагогічної [1; 8]:

- *концептуальності* як наявності наукового підґрунтя, філософського, психологічного й соціально-педагогічного обґрунтування способів досягнення мети;
- *системності*, що передбачає визначення логіки процесу досягнення мети, взаємозв'язку компонентів педагогічного процесу, забезпечення цілісності й циклічності дій;
- *керованості*, тобто можливості проектування й планування педагогічного процесу, поетапної діагностики, варіювання засобами й методами з метою корекції результатів;
- *ефективності*, що передбачає досягнення прогнозованого результату з оптимальними затратами;
- *відтворення системи дій* як можливості застосування іншими суб'єктами в інших однотипних умовах навчальних закладів або освітнього середовища.

Ураховуючи сутність та основні вимоги до впровадження технологій у педагогічному процесі та зважаючи на проблематику нашого дослідження, **бенчмаркінгові технології** розуміємо як **комплекс організаційних заходів, спрямованих на пошук кращих зразків педагогічної діяльності колег, що виявляються як у межах своєї освітньої установи, так і в освітньому середовищі інших педагогічних закладів, їх вивчення й осмислення, удосконалення та застосування у власній практиці**. Результативність бенчмаркінгових технологій полягає в тому, що педагогічна діяльність стає більш ефективною, якщо педагогом вивчаються і впроваджуються в педагогічну практику кращі та корисні педагогічні методи й технології інших педагогів.

У процесі теоретичного вивчення досліджуваного питання та практичного обґрунтування доцільності використання бенчмаркінгових технологій в освітньому процесі закладів післядипломної педагогічної освіти намагались виявити системну єдність мети, змісту, принципів, методів і форм цілеспрямованих освітніх впливів, а також установити поетапний спосіб організації спільної взаємодії та налагодження зворотного зв'язку, що дозволяє здійснювати моніторинг поточних результатів. Це дало можливість з'ясувати, що результативність упровадження бенчмаркінгових технологій у системі післядипломної освіти залежить від такого фактора: викладачі мають вивчати й адаптувати до власної професійної діяльності інноваційні ефективні педагогічні методи, технології, прийоми інших колег, не копіюючи їх автоматично, а вдосконалюючи кращі зразки.

Попередні наші розвідки з питань професійної педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти дали змогу констатувати, що **професійно-педагогічна самореалізація викладача** – це індивідуальний процес і результат розкриття ним сутнісних сил у власній професійно-педагогічній діяльності, результативність якої можна забезпечувати на основі успішного впровадження бенчмаркінгових технологій. Саме вони забезпечують, по-перше, визначення викладачами об'єкта педагогічного досвіду для вивчення, його провідної ідеї, важливості такого досвіду для власної професійної практики;

по-друге, здійснення аналізу власної професійної діяльності, її результативності й відповідності обраного досвіду для використання, укладання за допомогою порівняльного аналізу так званого "блокнота ідей", у якому фіксуються цікаві та цінні прояви педагогічної практики; по-третє, створення програми особистої професійно-педагогічної самореалізації завдяки використанню ідей вивченого досвіду з метою підвищення власних конкурентних переваг.

Варто зазначити, що вивчення кращих зразків професійної діяльності та педагогічних практик викладачами системи післядипломної освіти здійснюється як у межах міжнародної співпраці з вищими навчальними закладами та інститутами післядипломної освіти педагогічних працівників, так і під час вивчення педагогічного досвіду українських колег. Наприклад, у Європі відомий Європейський центр стратегічного менеджменту університетів (ESMU, Бельгія – <http://www.esmu.be>), у якому активно впроваджується програма "European Benchmarking Programme on University Management" для забезпечення можливості університетам аналізувати та вдосконалювати власні управлінські процеси.

У межах нашого дослідження цікавим вважаємо досвід Іванівського державного енергетичного університету (<http://www1.ispu.ru/portal/index.pl>), який запроваджує механізм бенчмаркінгу в діяльність закладу засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Це дозволяє прогнозувати ефективність освітньої практики завдяки управлінню якістю надання освітніх послуг на основі сучасних інформаційних технологій. Ефективність цієї технології та її покращення в умовах університету підтверджується багаторічною співпрацею закладу з університетами й освітніми корпораціями Техасу.

Не менш цікавим для нашого експериментального дослідження є досвід п'яти вищих навчальних закладів (Владивостоцький державний університет економіки та сервісу, Мордовський державний університет імені М. Огарєва, Московський державний індустріальний університет, Сибірський державний технологічний університет, Південно-Російський державний технічний університет), які спільно працювали в межах проекту щодо організації та розповсюдження результатів експериментальних майданчиків у галузі вищої професійної освіти [5]. Незважаючи на те, що ці університети є досить різними за завданнями та функціональними обов'язками в регіоні, науково-методичними та навчальними програмами, контингентами студентів, їх об'єднує прагнення до неперервного розвитку та вдосконалення діяльності з використанням сучасних інструментів управління на основі реалізації інноваційних підходів в організації освітньої й наукової діяльності.

Із метою визначення пріоритетних напрямів роботи зазначених вище університетських комплексів групою експертів було розроблено критерії аналізу діяльності й управлінської практики. Відповідно до запропонованих критеріїв університети, учасники експерименту, у ході інформаційно-тренінгових семінарів презентували розгорнуту інформацію про діяльність університетських комплексів за обраними для порівняння процесами. Фахівці цих закладів брали активну участь у вдосконаленні анкет, розвитку організаційних аспектів підготовки інформації, розробленні критеріїв і кваліметричної шкали для оцінки діяльності університетського комплексу. Під час дослідницької роботи застосування бенчмаркінгових технологій сприяло виокремленню, вивченню й розповсюдженню кращої управлінської практики.

Потрібно відзначити, що ефективність бенчмаркінгових технологій засвідчило створення в межах цього проекту спеціалізованого інформаційного порталу зі стратегічного університетського управління (www.studiorum.ru). Завдяки порталу було встановлено зв'язок з електронними інформаційними ресурсами комплексів університетів, які беруть участь у проекті, створено спеціальний інформаційний простір для розміщення документації й матеріалів за обраними напрямками діяльності кожного вищого навчального закладу-партнера, підтримувався зв'язок експертів і консультантів проекту з ініціативними групами в університетських комплексах. У межах проекту була проведена Міжнародна Інтернет-конференція "Стратегічне управління та інституційні дослідження у вищій освіті".

Методологія бенчмаркінгу в освітній практиці України лише починає запроваджуватися. Підтвердженням цього є апробація навчальними закладами Черкаської та інших областей України **технології організації виховного процесу на засадах суб'єктно-вчинкового підходу**, розробленої в ході дисертаційної роботи В. Шульгою [10], заступником директора з виховної роботи Канівської гімназії ім. І. Франка Черкаської області. Базуючись на досвіді О. Захаренка щодо організації життя учнівського колективу протягом року навколо однієї творчої справи та педагогічній ідеї А. Макаренка щодо побудови "системи перспективних ліній" організації життєдіяльності колективу протягом років навчання (втілення в життя довготривалого колективного проекту спільних вчинкових справ), дослідниця як пріоритетну особливість технології виховання особистості на засадах суб'єктно-вчинкового підходу визначила застосування **методу спільного вчинку дорослого і дитини**. У ході спільної вчинкової діяльності здійснюється психолого-педагогічний супровід особистісного зростання дитини: розвиток потребово-мотиваційної сфери, підтримка морально-духовного зростання, формування здатності до морального вибору та прийняття рішення в реальних умовах боротьби мотивів, сприяння вправлянню у вчинковому діянні, виховання відповідальності за вчинене.

Активного впровадження набуває **освітня технологія "Школа життєтворчості"**, розроблена під час Всеукраїнського експерименту на базі трьох навчальних закладів Черкаської області (керівник І. Єрмаков) [2]. Широке зацікавлення педагогічних колективів інших навчальних закладів області викликають зміст, форми й методи організації освітнього процесу за зазначеною моделлю навчання, способи взаємодії учасників навчально-виховного процесу, форми контролю й оцінювання освітніх результатів, що підпорядковані актуальній для сьогодення меті – становленню системи цінностей особистості, яка формується, як творця свого життя.

Таким чином, упровадження бенчмаркінгових технологій є дієвим способом безперервного професійного розвитку викладачів, їх професійно-педагогічної самореалізації. Основна ідея такої практики полягає в тому, щоб віднайти та опанувати конкурентні переваги набагато швидше, ніж це зроблять інші. Педагогічно доцільне й аргументоване впровадження бенчмаркінгових технологій у практичній діяльності викладача дозволяє стати успішнішим у педагогічній діяльності.

Висновки з дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, проведені дослідження значно збагатили науковий доробок педагогічної освіти даними про впровадження бенчмаркінгових технологій у системі післядипломної освіти. Аналіз отриманих результатів дає підстави зробити висновок, що бенчмаркінгові технології прийнято розуміти як дієвий інструмент для пошуку інновацій у системі професійної освіти, який дозволяє отримати конкурентні переваги викладачам серед колег набагато швидше, ніж іншим (колегам, партнерам, конкурентам). Залучення викладачів системи післядипломної освіти до бенчмаркінгової діяльності та впровадження бенчмаркінгових технологій для результативності професійно-педагогічної самореалізації базується на глибокій аналітичній роботі.

Перспективи подальшої наукової роботи полягатимуть у практичному аналізі надання освітніх послуг експериментальними закладами післядипломної освіти на принципах бенчмаркінгової діяльності.

Список використаних джерел

1. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем / В. П. Беспалько. – Воронеж, 1977. – 204 с.
2. Єрмаков І. Г. Експеримент у системі шкіл життєтворчості : практико зорієнтований посібник / І. Г. Єрмаков, Л. В. Вознюк. – Дніпропетровськ, 2006. – 141 с.
3. Ильясов Д. Ф. Самообучающаяся организация как феномен и стратегия (на примере общеобразовательного учреждения) / Д. Ф. Ильясов // Мир науки, культуры, образования. – 2013. – № 3(40). – С. 153–156.
4. Ильясов Д. Ф. Концепция самообучающейся организации в отражении тенденций развития современной школы / Д. Ф. Ильясов, Н. У. Ярычев // Сибирский педагогический журнал. – 2011. – № 4. – С. 247–254.
5. Князев Е. А. Бенчмаркинг для вузов : учебно-методическое пособие / Е. А. Князев, Я.Ш. Евдокимова. – М. : Университетская книга ; Логос, 2006. – 208 с.
6. Психолого-педагогическое обеспечение профессиональной деятельности учителя : учебное пособие для слушателей курсов профессиональной переподготовки и повышения квалификации работников образования / [Д. Ф. Ильясов и др.]. – М. : ВЛАДОС, 2012. – 328 с.
7. Самбиева Л. И. Бенчмаркинговое исследование как средство развития профессиональной мобильности учителя : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Самбиева Луиза Ильинична ; Сев.-Осет. гос. ун-т им. К.Л. Хетагурова. – Грозный, 2015. – 234 с.
8. Современные образовательные технологии : учебное пособие / кол. авторов ; под ред. Н. В. Бордовской. – 2-е изд., стер. – М. : КНОРУС, 2011. – 432 с.
9. Черкашина Т. В. Теоретические и методические основы профессионального самосовершенствования преподавателя как субъекта самопознавательной деятельности : монография / под научной редакцией Н. Б. Евтуха. – Черкассы : Издатель Чабаненко Ю. А., 2014. – 444 с.
10. Школа вчинку : від теорії до практики : наук.-метод. посібник / за заг. ред. В. Д. Шульги. – Черкаси : ЧОПОПП, 2011. – 300 с.
11. Evans, J. R., Lindsay, W. M. The management and control of quality. – 5th ed. – Ohio: South Western, 2002. – 838 p.
12. Skelton, Melissa. The Continuing Value of Benchmarking. – APQC, January 2003. – 44 p.

Николаеску И. А. Привлечение преподавателей системы последипломного педагогического образования к бенчмаркинговой деятельности как условие профессионально-педагогической самореализации

Статья посвящена сущности и особенностям внедрения бенчмаркинга как маркетингового инструмента для поиска инноваций в системе профессионального образования. На основе анализа, обобщения и систематизации научных источников освещены вопросы привлечения преподавателей системы последипломного педагогического образования к бенчмаркинговой деятельности и внедрения бенчмаркинговых технологий в образовательный процесс учреждений. Отмечено, что бенчмаркинговые технологии являются продуктивным организационно-педагогическим условием для осуществления профессионально-педагогической самореализации преподавателей.

Сделанные в статье выводы могут быть использованы в теоретическом обосновании и практической разработке методики внедрения бенчмаркинговых технологий в образовательный процесс учреждений последипломного педагогического образования для профессионально-личностного развития преподавательской аудитории.

Ключевые слова : бенчмаркинг, бенчмаркинговые технологии, профессионально-педагогическая самореализация, преподаватель системы последипломного образования.

Nikolaesku, I. A. Attracting Teachers of Postgraduate Education System to Benchmarking Activities as a Condition of Professional and Educational Self-Realization

The article is devoted to the essence and characteristics of the use of benchmarking as a marketing tool to search for innovations in vocational education. Based on the analysis, generalization and systematization of scientific sources highlights the issues of attracting teachers of postgraduate education system to benchmarking activities and the implementation of benchmarking techniques in the educational process of establishments. It is noted that benchmarking technology are productive organizational and pedagogical conditions for the implementation of professional-pedagogical self-teachers. Made in the conclusions of the article can be used in the theoretical justification and practical development methodology implementation benchmarking techniques in the educational process of postgraduate education institutions for professional and personal development of teaching the audience.

Key words: benchmarking, benchmarking technology, professional-pedagogical self-realization, teacher of postgraduate education.